

Seese-Seese

CP

Tono

4

Deftere

4

PULAP

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

Pulaar

Seese-seese

Tolno ④ Deftere ④

Édition 2018
Réimpression 2020

Avis de droit d’auteur : ©2016-2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l’Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d’adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Loowdi deftere ndee

Cumu ladde	4
Loorngo ledde e nder wuro walla e nder leegal.....	20
Bojel dañii ordinateer	36
Widto e nder enternet	52
Portaabal Boyi	68

Cumu ladde

Wadii sahaa, waandu wooturu, gila ndu jibinaa, endu sooynoo wuro yimbe tan. 'Dum **booyii**, endu haawaa, no aadeebe mba'i, ina ndilla, **ina** njaha, ina ngarta. Heen sahaaji, ndu yi'a ebe ndemoya gese, ebe ngonda e besnguuji mabbe. Yimbe ina naata kadi e ladde tawa ina ngondi e na'i, baali, be'i. Dañi ñalaande wootere, baadi ceedii sukaabe aynaabe, ina njabbi e dow lekki.

‘Di puɗɗii sikkitaade wonde bee yimbe
emin nanndi, be ɗabbat no amen.
Yanti heen kadi, minen fof, emin
kuutoroo ladde e ngaluuji mum.
Waandu fini, wi’i : alaa e sago, annda ko
nedɗo waɗata gese.
Ndu joodii haa booyi tan ndu sooyinii
demoowo ina wakkii jalo mum.
Nde oon naati gese, waandu diwi galle,
naati, woni e sunnaade.

Haa ndu yi'i ko woni toon koo, e ko demoowo
wadata doon.

Ndu yalti ngesa baa, ndu naatti e ladde
hee, haa wadi lebbi.

Waandu arti yeewtaade ngesa, ndu tawi
eba jokki gulle, haa ba wufti.

Hankadi, hakkille mayru woni e yidde
tintinde koreeji, wonde ngesa baa ñaamnii.

Ba wadi danwindi, ñewñewi dii layi,
mbirginii, haa mbaɗi piindi e kalaace.

Deeneeri dene ɲaale dii ne njibini, pirndille,
buude e jayeeje ko noon.

Ngesa baa wadi yaakaare mawnde no feewi,
hankadi yimbe fof ɲi'i moyyugol mabba.
Haalettee e wuro tan ko kamba, gooto fof
ina yidnoo hono mabba.

Kono pulaar wi'i : « Neddo wonaa ko yidi
dañata, ko ko dañi tan bamata. »

E ngaal kolangal, gese baade noon
keewaani, kono yidbe hono mabba
pamdaani.

Waandu nduu arti doon, yi'i no ngesa baa
weliri jeyde nii.

Ndu felliti noddude koreeji mayru,
yo ngar hankadi ngesa baa welii ñaayde.

Go'o, hay gooto dawaani e mabba, di di
kolangal ngal ina yeewi.

Baadi ina ngara, mawdi e tokoosi fof
mbadi gorwocol haa di njettii.

Di ndiwi galle oo, di naati e ngesa hee,
di pudfii ñaamde.

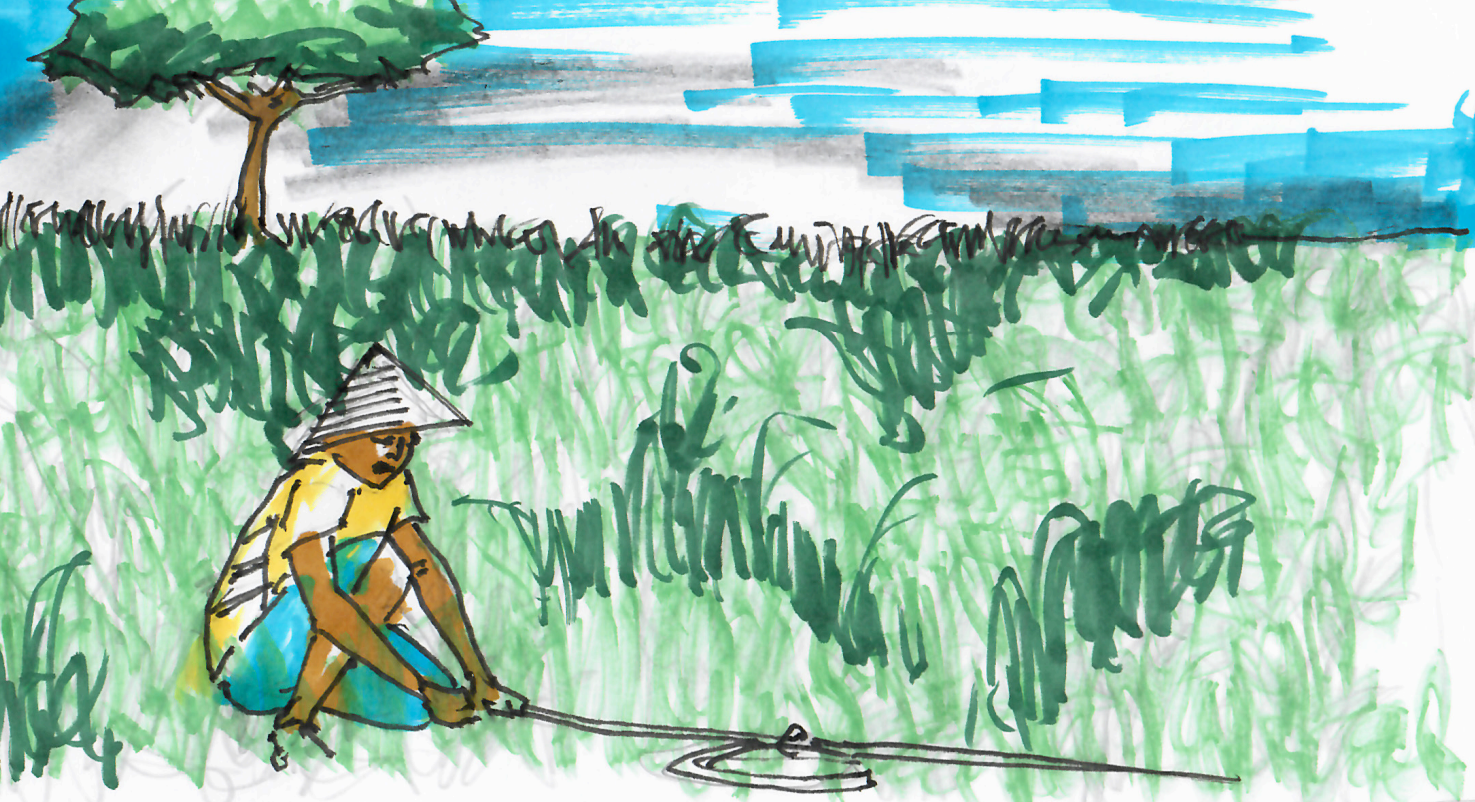

‘Dii ina kela gawye, diya ina jaala
pirndille, goddi ina boora kalaace.
Kala ko fudnoo e mabba, di ñaami dum tan
haa laabi cer.

Demoowo ngesa ari yeewtaade, tawi gawye
e deeneeri, ñewñewi, fof ina ñaamaa.

Dum muusi mo no feewi, kono ko bonatnoo
bonii, waawaa feewtude.

Heddii ko yeewde feere, hade ko wa’i nii
wadude e kolangal hee.

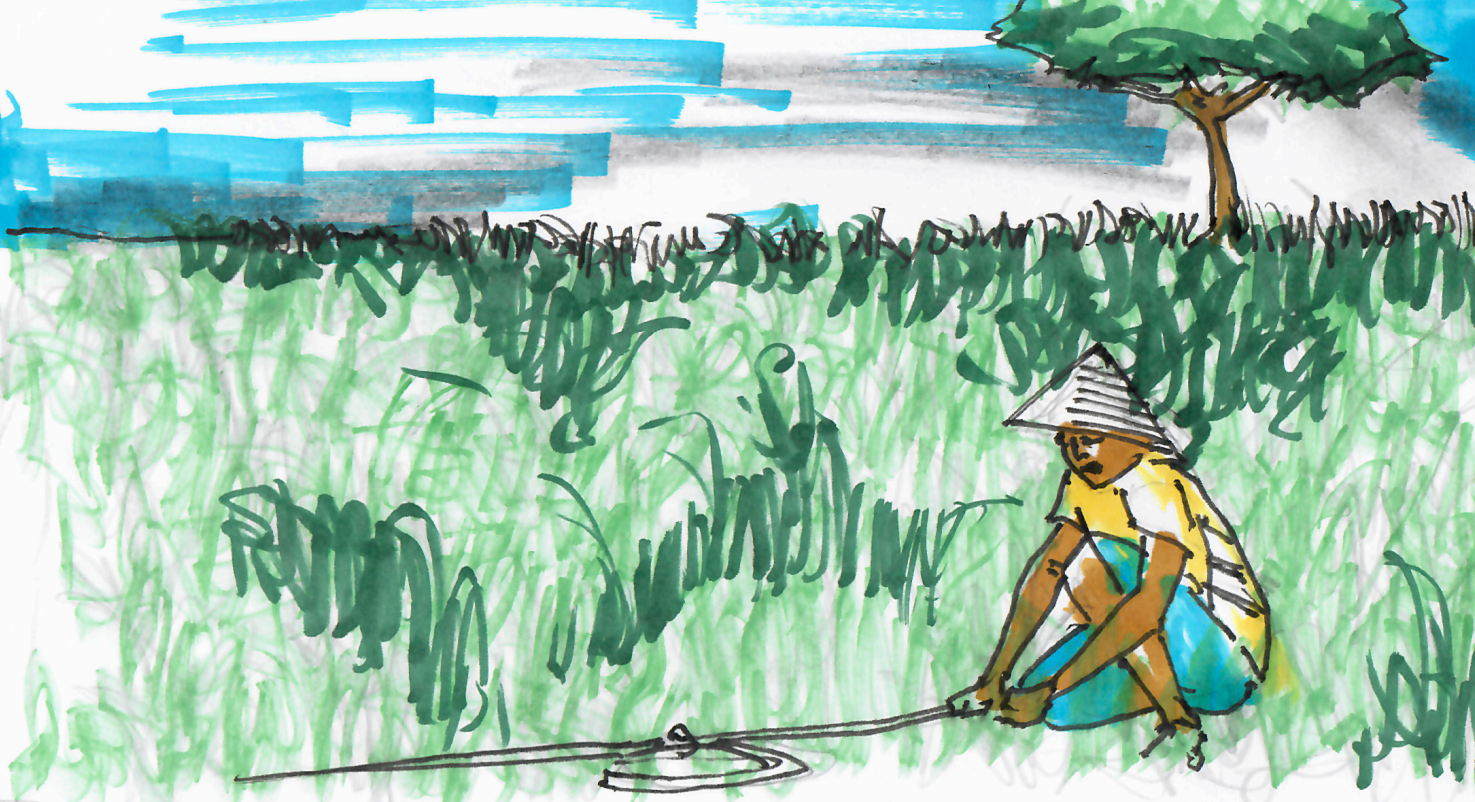
O felliti wadde tuufol, mbele omo jagga e
baadi hee haa heewa.

Tuufol ngol nanngi heen wooturu mawndu,
yimbe mballi mo, ndu nawaa wuro.

Hankadi, yimbe wuro fof ngari catii
waandu, bee ina mbi'a : « Mbaree ndu ! »

Heddiibe bee, ina mbi'a : « Piye ndu,
nduppee ndu, njoolee ndu. »

Haa juuti, demoowo oo wi'i be : « Kedo-dee
kam, mi yiitii feere moyfere. »

Tan yimbe bee fof, banti gulaali : « Holi ndeen feere ? Holi ndeen feere ? »

O wi'i be : « Kedo dee, dii baadi mettinii bernde am no feewi.

Sabu baa doo ngesa, daminaare am ina mawnunoo e mum no feewi.

E kadi wuro ngoo no fotiri, ina weltinoo e no ba waanoo nii.

Wadde ko ba faaro wuro ngoo, gooto kala ina holliri heen weltaare. »

‘Dum fof e waade noon, feere makko ko
lebtude ndu lebte mawde.

‘Be mbi’i mo : « Haalan min no deen lebte
mba’ata, min ngannda dum. »

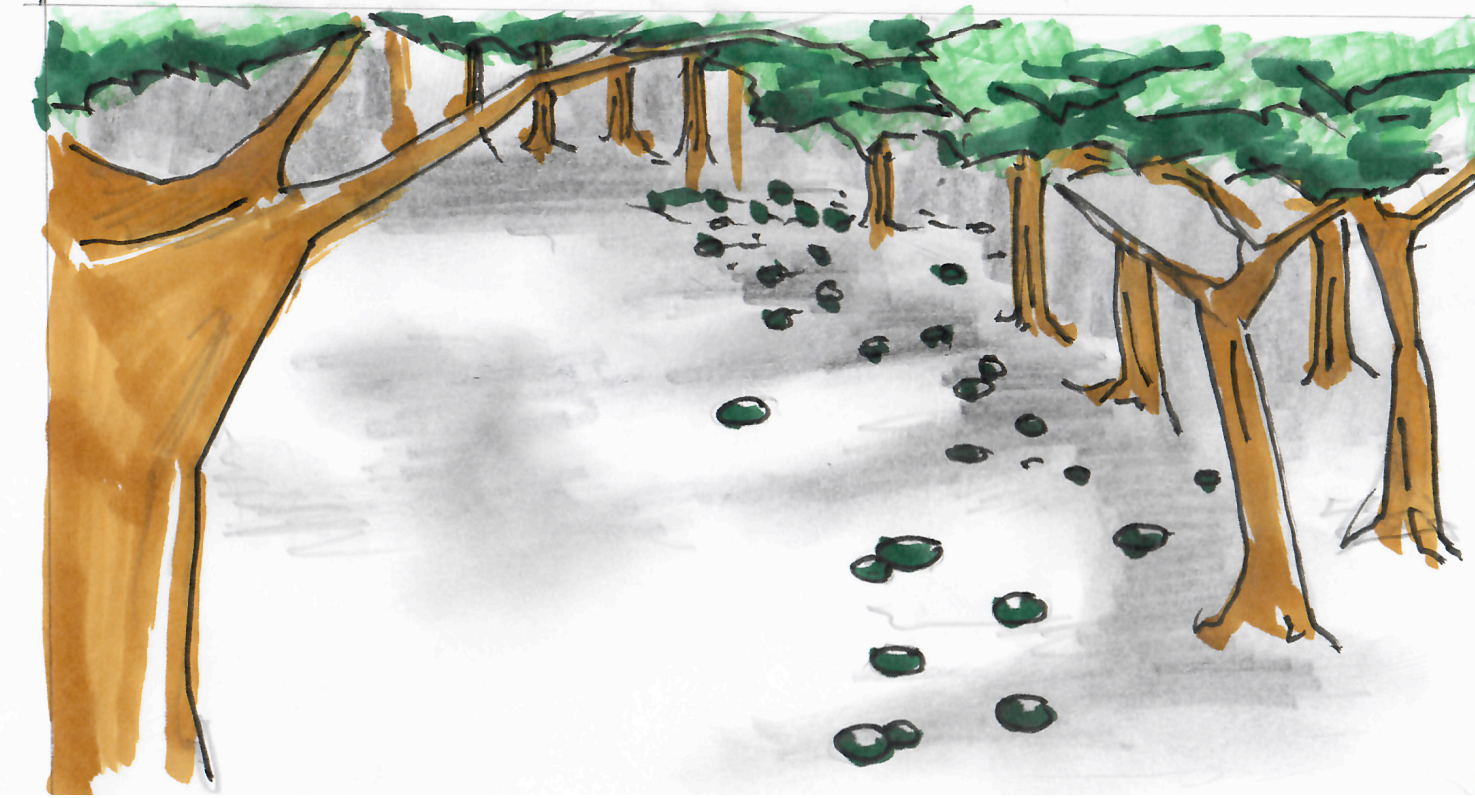
‘Doon o wi’i be : « Ngaddanee kam yamre
hudo mawnde e baaji keewdi. »

‘Duum addaa, jodɗinaa e yeeso makko,
tawi waandu ko ko tonngaa.

O yetti yamre hudo ndee, o habbi dum e
laaci waandu hee.

Yimbe bee ina naamnoo, hol ko oo
demoowo yidi wadde nduu waandu.
Tan o wi'i heen gooto, yo hebnu mo docotal
badngal lewlewndu jayngol.
O hebi, o jabniri dum yamre hudo,
habbidaande e laaci waandu ndee.
Tan ndu tonngitaa, yamre hubbi,
waandu diwi, fa'i dow tiba, ka hubbi.
Gulaali ngulli, yimbe pa'i toon, ndu diwi
kadi ndu ñogginii e ngodka.

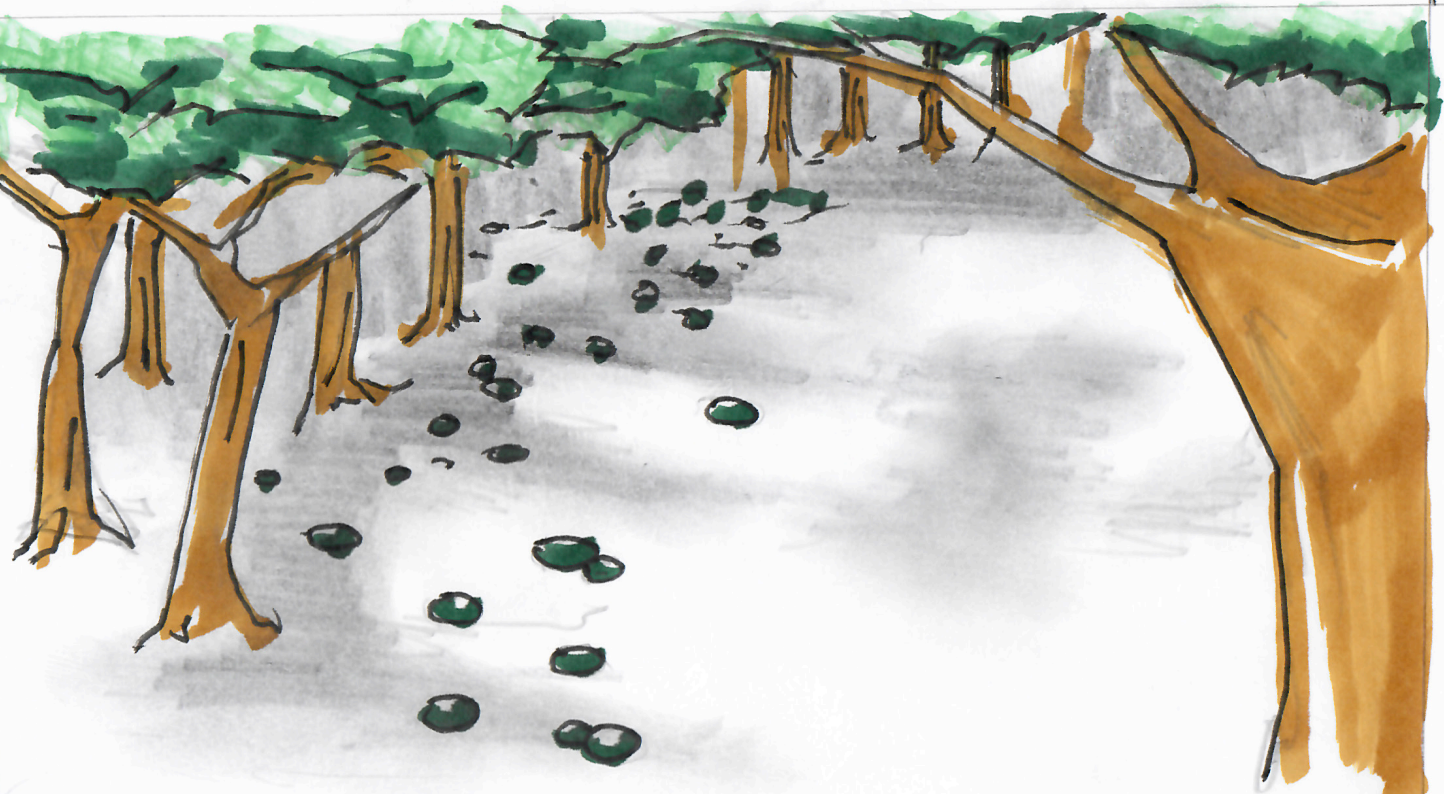
Kaan ne ruppitii jayngol, gulaali ngulli,
ngaddee ndiyam, ngaddee ndiyam heewti
wuro.

Wuro ngoo sumi tan haa wonti ndoondi,
waandu yalti wuro fa'i ladde.

Yimbe ndewi heen, bee ina njuppa ndiyam,
beya ina lappira cate ledde.

Ladde ndee ko heewnde hudo e ledde kala,
jawdi ko heen oorata.

Yimbe bee ne, ina kuutoroo nde no feewi,
ko e mayre teenata ledde.

Huɗo, ko toon hesetee, leɗɗe ndee ladde
buri heen heewde ko besnooje.
Dum wadi, bogguru biɓɓe leɗɗe nduu ina
huutora, etee ina addi nafoore.
Ladde ndee sumi, wuro sumi, ngesa
bonnaa, dum wontani ɓe mettere mawnde.
Wuuranoo ko e gese hee, e ngaluuji ladde
hee, hoɗanoo ko wuro.
Faayre wadi, sabu, fa'aa ko e caɗeele
mawɗe, kaabniide, ɗe mbeeɓaani safrude.

Haa teenti noon e nguura yimbe e jawdi,
e peewnitgol cuudi wuro.

Be noddɔ batu, sabu kaa doo ngoyɔa no foti
nii, maa haaldeɛ.

Yimbe wuro ngoo fof nootii alaa njakkudo,
rewbe, worbe, sukaabe e mawbe.

Woodi gadiido yettude konngol, wi'i :

« Dee cadeele keɓɓe en, ko enen mbadi. »

Won e mabbe, calii ndeen feloore fawee
e mumen, ngoni e riiwtude.

Hol ko mbaɗ-ɗen heen ? Ko demoowo addi feere no lebtirta waandu.

Godɗo e mabbe hebbitii wi'i : « Won e men ne, ngaddiino peeje mum.

Hol ko haɗnoo en jabde ɗeen ?

Maa waandu loro tawa en loraaki. »

Demoowo fuddii faamde, woni e miiɗtaade, juumre ndee fof ko e mum.

Ɗee ɗoo caɗeele keɓtiɗe wuro ngoo, ko e feere mum ndee ummii.

O dañi heen nimsa mawɗo no feewi,
ko wadi koo wadii gasii.
O ñaagii konngol, o adii ko yaafnaade
wuro, o feli hoore makko.
O beydi heen, hakkille ina fotnoo addande
mo, bonannde waawnde heen arde.
Yimbe bee ndeeyi haa juuti, woodi biido :
« Minen ne, amin potnoo miiytaade.
So cumu wadii e nokku dowri, ɗo ndiyam
e ñifirɗe mbeeɓaani, haamnoto.

Eden poti gollinde hakkillaaji, so feere
yettaama hade tabitineede, yeewen batte
mum.

Hay so demoowo oo juumii, kambe ne won
ko be mbadi heen.

So tawiino, nde feere ndee yettete,
en teylinooma, dum doo wadataa.

Wuro ko cuudi huɗo, ladde ko ledde e
huɗo, waandu jogoo jayngol ? »

Hankadi be kawri e konngol, so batu joodiima,
kala tobbere yo yuurnite.

Loorngo ledde e nder wureo walla e nder leegal

Wuro ina wi'ee Boolumbaa, ina yidi
yubbinde ñalawma mum tutagol ledde.
Duum noon ina naamnii darnde yimbe fof e
tiidnaare, kam e nanondiral.
Be mbadi jeeyngal, suka, mawdo, debbo e
gorko fof nani noddaango ngoo.
Ñalawma oo yettii, be ngari e keewal to
galle mawdo wuro too.
Miijo ngoo hollitaa, yimbe fof paami dum,
njaabtii heen haala moyya, coftinoowa.

Mawɗo wuro sakkitii haalde, o yetti
addube miiɗo ngoo haa yettii ɗoo.
O wi'i : « Ko ko wa'i nii biɓɓe wuro poti
daranaade yidde ɓamtaare.
Kala e moodon jogiɗo feere moyɗere,
yaltinoore en e caɗeele yo addu.
Gure keewɗe hannde oo, nawri ɗumen
caggal ko waasde ɗaɗɗe dariiɓe nuundube.
Be ngona yarlitaniɓe renndo mumen, tawa
ɗaminaaki heen hay huunde so wonaa
ɓamtaare nokku. »

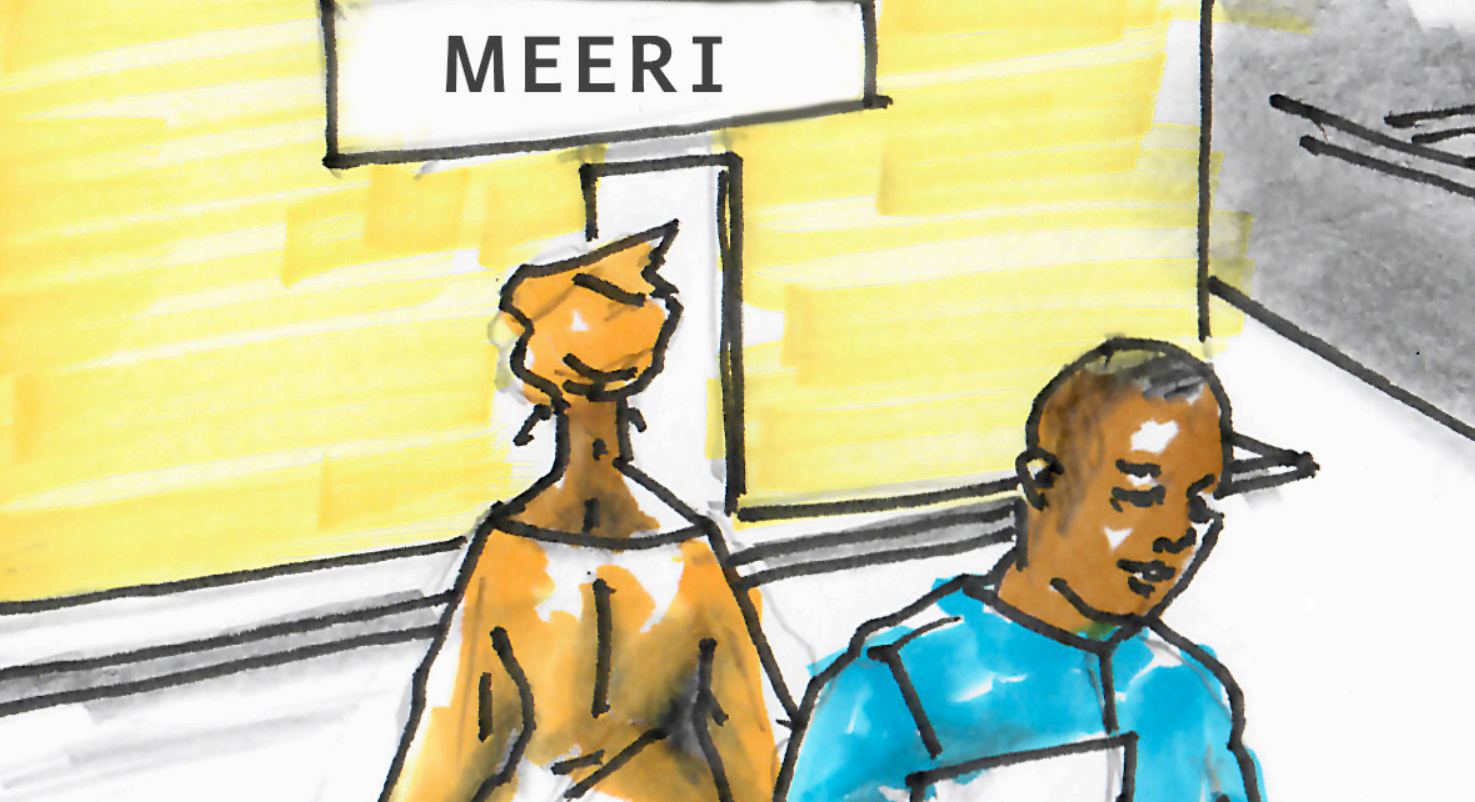
Caggal haala mawɗo wuro oo, yimbe beydii
soobaade e miiɗo bambaare ngoo.

‘Be ngoni e peeje lelnugol njubɓudi deen
golle tiindaade e deɗe balɗe.

Yo goomu darne, yimbe bee peccoo,
kala fotbe tintineede kaalanee miiɗo ngoo.

Haa teenti noon, e joodaniido Laamu oo,
e halfinaabe diyɗe e ladde.

Meer oo ne yejjittaake, o haalanaama,
maa kabirɗe ballitooje gollal keɓo.

Hankadi batuuji peewtudi e jubbingol oon ñalawma keewi, faandaare ndee ko feewnude. Do ballal daminanoo fof ari, peeluuji, pikkuuji, doosirde, doornde, huurgooji e kabbirde. Kala tan ko moyyinta tutagol addaama, mooftaa e nder galle mawdo wuro. Ñalawma tutagol oo nanngaa, yeeynaa e wuro hee, yimbe mbadti heen hakkillaaaji. Ñalawma todɗaado oo yettii, yimbe wuro alaa keddiido, suka, mawdo, debbo e gorko.

Joodaniido Laamu oo ari, hoohoobe wodbe
tawtoraa, yimbe gure saraaji dee ngari.
Ballal halfinaabe diyfe e ndiyam bee noon,
ko keewngal, teskinngal no feewi.
Sabu kala ko jogori tuteede, ñande heen e
lekki, ko kambe ngaddi.
Mawdo wuro yetti konngol, bismii be, yetti
be kambe arbe bee fof.
O manti yimbe wuro, haa teenti e jaltinnoodo
miijo tutagol ledde.

Joodaniido Laamu oo jaabtii mo, yetti mo
kanko e yimbe wuro ngoo.

Kanko e hoore makko udditi golle dee,
o tottaa teddungal adaade tutaade.

Mawdo wuro rewi e makko, tutii lekki mum,
heddiibe bee ndewi heen.

Be ñaldi deen golle haa fecci ñalawma,
gardiido goomu wi'i : « Poofto-dee ! »

Golle ndartinaa, be njoodii, haa juuti,
o wi'i be : « On njaaraama dee ! »

Ko puddi-dɛn koo faade jooni, hay gooto e
men dartinaani golle.

Ɗuum hollirta ko ko fibondiraa gila adan,
woni e berde, feeñi e golle.

Woodi ko meedaa, ndiyam yaraa, softeende
hesere dañtaa, golle bamtaa, weltaare
hebaa.

Noon woniraa haa kikiide, wuro e saraaji
mum, nder galleeji fof tutaa.

Tutiri ndii waɗanaa huurgooji haa hawri,
tawa jawdi bonnataa heen hay huunde.

Ngol laawol kadi, ko mawɗo wuro tottaa
teddungal yo jaarnu yimbe bee.
O addanaa joodorde makko, yimbe bee fof
taarii mo, tawi ina mbeltii.
O yetti ɓe, kambe e darnde maɓɓe
yoodnde, nde alaa ko nanndi.
Mawɗo wuro wi'i ɓe : « Ngol tutagol ledɗe
baɗangol hannde, ko gollal dimal.
Ko adii fof kam, on kollirii wonaa koye mon
tan njid-ɗon wuurande.

So tawiino ko dūum wonnoo e hakkillaaji
mon, de'e golle mba'ataa nii.
Lekki tutaaki, walla ngaawaaki, toppitaa,
reenaa, ina waawi burde neddo juutde
nguurndam.
Wadde, yontannde tutiinde de'e ledde ndee,
wonaa hoore mum tan gollanii dūm.
Ende wadani ndee moyyere jontande
garoyooje yeeso, wonaa tan huutoraade
buubri ndii.
'Bibbe de'en ledde, ko ngalu mawngu,
wonande besngu e renndo ngoo kala.

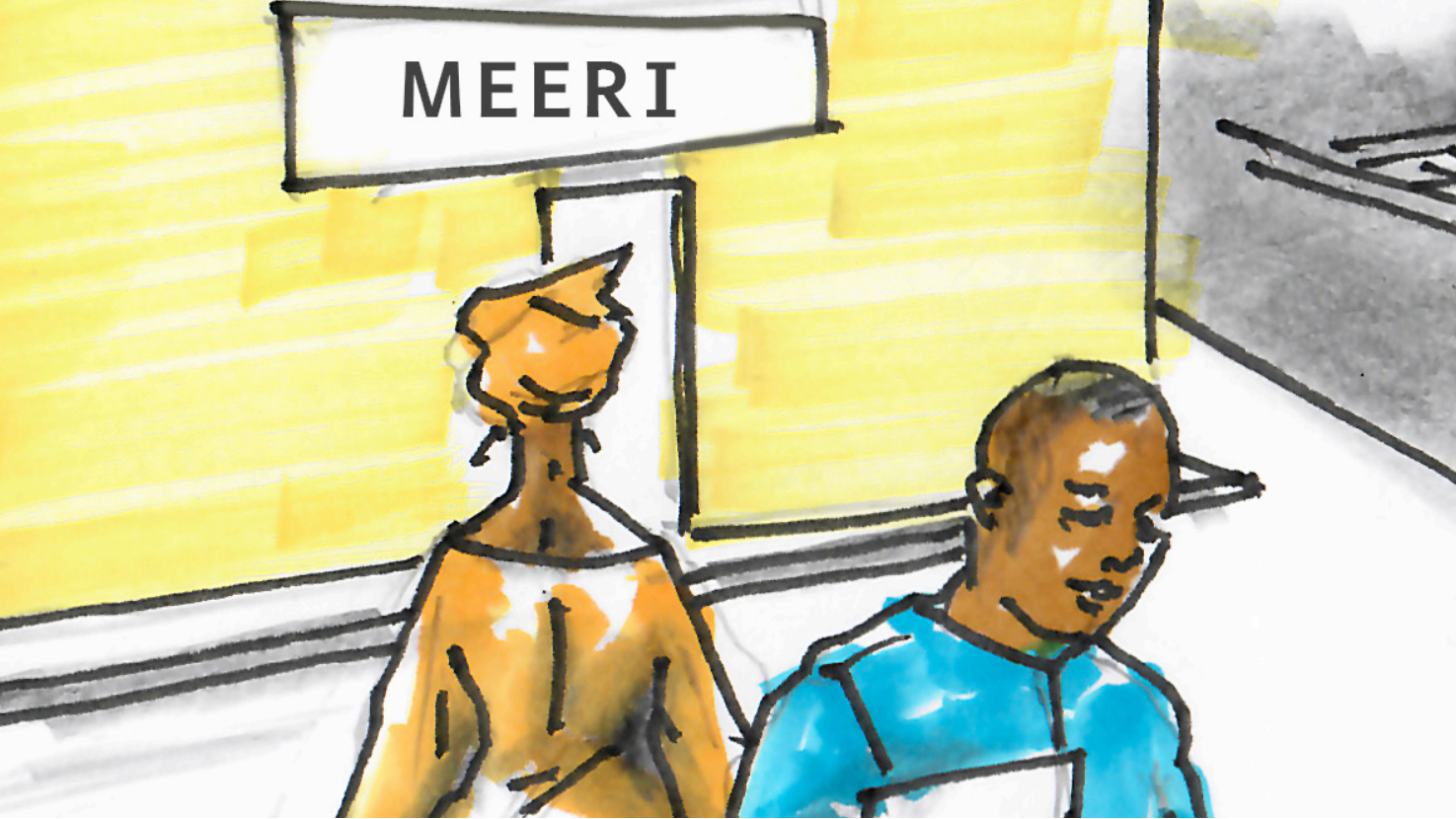
Ko wonaa dūm koo, dīi duubi en nji'ii no
tobo ngoo ṇakkiri.

Lekki ina jeyaa e ko foodtata tobo,
ina faloo yooro, usta henndu.

Gedel godngel ngel ne, kala njahki haa yoori
ittete, ngodki tutee doon.

Kiin njoorki, ina waawi wadeede tugaaje
galle, kolowlowe cuudi, walla hubbiree,
defree.

Kañjum, nafoore mum ndee, alaa sikke,
ina yaaji : ina safroree, ina malnoree. »

O joofniri haala makko ko e duwaawu,
yimbe bee ne nduwanii mo.
Caggal duum, ko gardiido goomu fawi heen
konngudi mum, ngam ruttude teddungal.
Nde o manti mawdo wuro e haala mum
tinndinoowa, njeertinoowa, eka janngina.
Haala makko joopii ko yimbe bee, o holliti
be weltaare o dañi.
O rewtini heen, ko tutaa koo, hol no
reenirtee haa waawa hisde.

Sabu pellital ngal e soobaare ndee,
humpaani hay gooto, dūm fotaani
welsindeede.

Heewi addude dūm, ko yeebaare e aamre,
deen gede noon mbonnata ko golle.

« Tiidno-dēn, dēe ledde tutaade, so kisii
nafat, enen e taariindi men.

Kisal majje fawii ko e men, goomu
ngaddungu miijo ngoo, dōwata golle.

Alaa e sago, jontande kisnugol njubbinee,
tawa bee yoo gat, beya ina njarna.

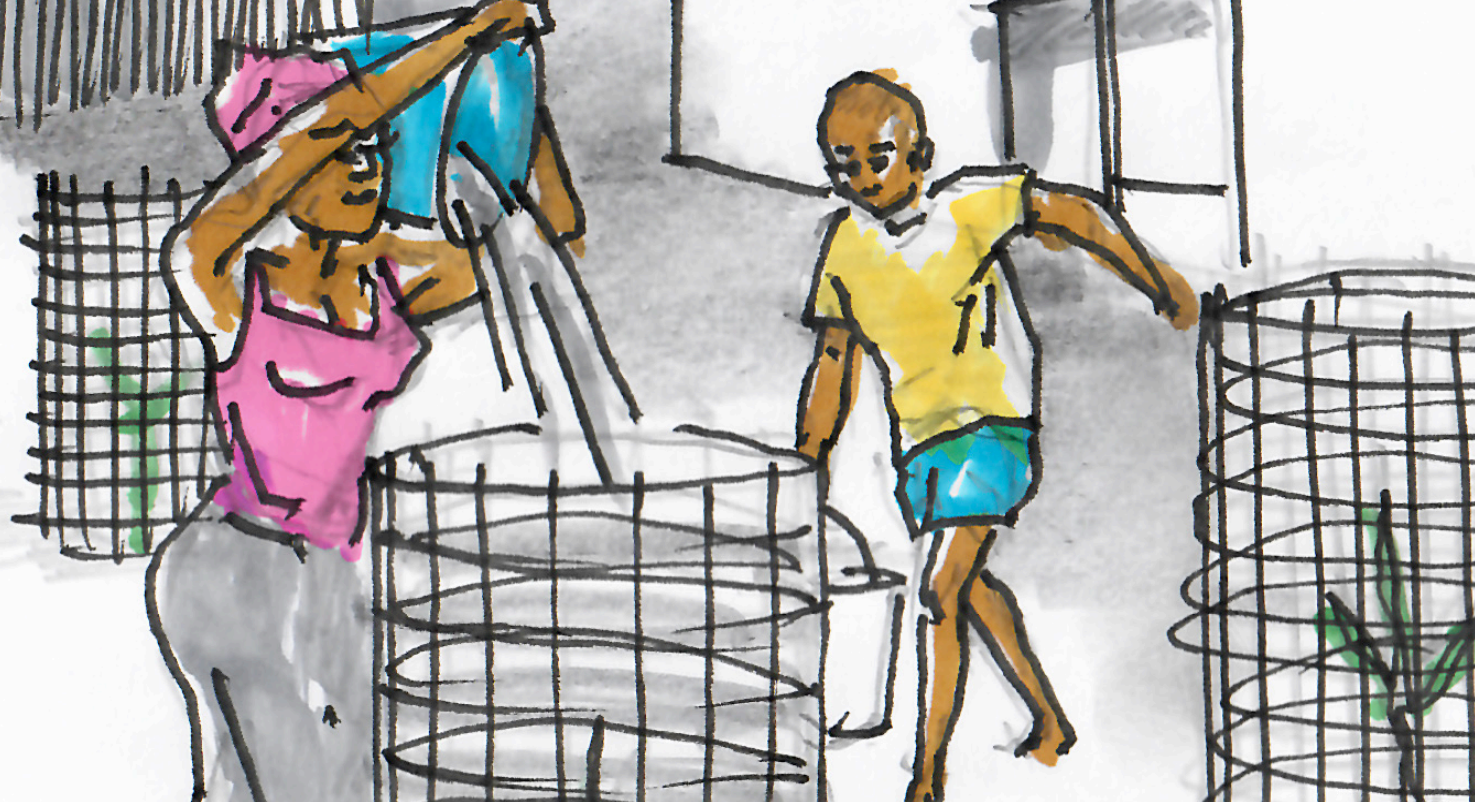
Wodɓe bee ina ndeena haa waɗa dumunna
be lomtondira e golle hee.

So tawii en njabii ndee feere, maa ɗum
wallu en moyɗinde kisnal. »

Woodi jabbe, wodɓe heen e maɓbe ngaddi
miiɗooji godɗi, kono been keewaani.

Be kaaldi haa be paamondiri heen, feere
adannde ndee jabaa, miiɗo wonti wooto.

Be ngoni e gollaade, ɗum rewondiri haa
fawi lebbi keewɗi, leɗɗe ndarii.

De yeestii, cate dee lañii, baramlefi dii
cukki, mbadti sooyneede to woddi.
Jikke e yaakaare mawnde ina heen, gaa-
gaa buubri ndii e nafoore mum.
Won e majje bibbe mumen ko ñaameteede,
nani e nder galleeji hee.
Nafooje kaalaade gila adan dee e moyyude,
jogorde arde dee burata dumen.
Gooto e men kala, ina anndi nafoore lekki
njibinoowi bibbe ñaameteede.

Nde de ndiwi doon, de njettii tolno ngo de
njidanoo de keba.

Faandaare hebaa, wuro ngoo e godde
takkiide dum dee njogii heen weltaare.

Deen gure ne, ina njoodaa lorngo ledde
ngo be ndaani wune ngoo.

Kaani en ne, nafoore ledde dee won heen
ko yettii dumen.

Mawdo wuro e gardiido goomu mii
yubbinde pottital, teddiniree hoochoo
wallunoobe be.

Haa teenti noon e joodaniido Laamu,
e halfinaabe diyye e ladde bee.
Kambe dido, be noddi batu, yimbe nootii,
be kolliti dumen miijo ngoo.
Miijo jabaa, yimbe wuro mbeltii, mbi'i be :
« Yo gure godde dee tawtore. »
Ñalawma yettii, fof tawtoraa, be nawdi
heen hollirde bibbe ledde tutanoode dee.
Woni weltaare mawnde, gure dee mbi'i
maa njubbin tutagol ledde to mumen.

Bojel dañii ordinateer

Bojel meediino arde ñallande Fowru,
o yettii, ndu jabbii mo gila damal.
‘Be linngondiri, ebe calmondira haa be
naati suudu, be njoodii, ebe njeewta.
Gooto kala ina naamnoo goddo oo no
wuurdi, e waylowaylooji aduna.
Yeewtere mabbe weli, nde wonnoo ko be
sehilaabe, etee be mbayrii yi’ondirde.
Bojel wi’i mo : « Aan Fowru, a wayrii nande
kabaruuji hoddiibe men bee ? »

Ndu wi'i mo : « Won e mabbe be pottat-mi sahaa e sahaa kala. »

Bojel hebbitii, wi'i : « Ellee beydi bayrondiral ngal ko jooni beeli keewdi korii. »

Keddinoodi ndiyam dii ne, ina ngodfondiri, so wa'ii noon, bayrondiral men woodat.

Ko dum addi kumpondiral ngal, ko en hoddiibe renndube nokku e nguurndam.

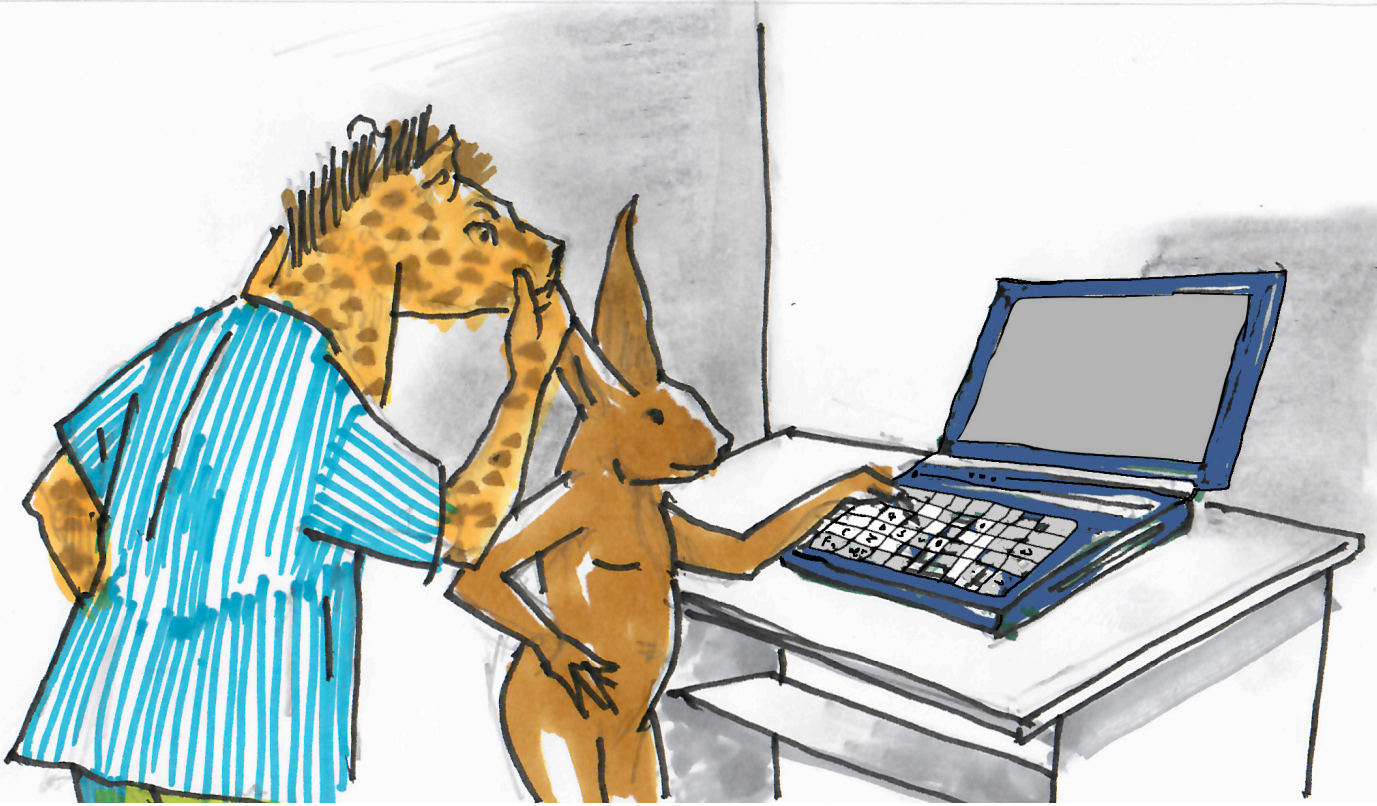
Fowru wi'i : « Mbele ada sikki dum ina safroo e oo doo sahaa gonaado ? »

Bojel wi'i : « Hay so fof safrodaaka,
kumpondiral ngal kam ina waawi ustaade. »
Fowru ko ko joodinoo ina darni koppi,
ebe kuccondiri, tan ferlii, jerminii.
Fawi juude mum e koppi Bojel,
ndu wi'i : « No dum wonirta ? »
Bojel wakkitii sasa, joyyini hakkunde mabbe.
Fowru naamnii : « Hol ko woni nder ? »
Bojel wi'i mo : « Won ko njoopinoo-mi e
nder haala men naane.

Mbii-ɗaa mi, no ɗum wonirta ?
A yii ngel ɗoo bakanel ngel nji'-ɗaa ?
Ko huunde mawnde woni ɗoo. »
Fowru lubbi bakanel gite, endu yidi
anndude.
Haa juuti, ndu wi'i : « Bojel, yaaw e am hol
ko suudii ɗoo ? »
Bojel wi'i mo : « ɗum ɗoo dey, soomi ko
karalle kese potɗe huutoreede.
E oo ɗoo sahaa tolnaaɗo, eɗum walliti
aduna oo hannde e jaarugol yeeso.

Kala noon belsindiido haa dadaa e majjum,
yoo anndu won ko boccitoraa. »

Bojel udditi bakanel, be tiimi heen, woodi
do o boddi, binndi njalti.

Fowru denyii, fawi junngo e hunuko mum,
futtini gite, fuddii haaweede dum.

Bojel wi'i ndu : « Ko binndi tan nji'-daa,
won ko heddii haa heewi.

Hay nate, gede godde maa njaltu heen,
ko kuutorgal jahdungal e jamaanu.

Ko dūm karallaagal ngal hono mum alaa,
ina feertina hakkille, ina findina.
Anndude dūm buri humpeede, wi'aa kala
ko bannde en puuyri dāayru dūm. »
Bojel ina jokki haalde bure de dee karalle
kese mbaawi waylirde nguurndam.
Haa teen̄ti noon e kambe, be nganndu-daa
yooro ngoo sarii dūmen kadi.
Gure mabbe ngod̄fondirii, hay gooto
anndanaa bann̄dum, nanantaa dūm,
ko huunde muusnde.

Bojel ina faamna Fowru, o wi'i : Won
gannde laabtude baawde hebeede doo.
Etee, so de kuutoraama ina mbaawi en
yaltinde e kaa ngaanumma mbonka.
Wallata en noon, ko mbaɗen feere haa
koreeji men e hoddiibe nana.
Nanngen ñalawma, enen fof kawren doo
e galle maa hee, ɓe kaalanee.
E oon sahaa, gooto kala maa waaw addude
heen ko foti wallitde. »

‘Be nanondiri doon e haala tan, yahi haa weeti Fowru dawi.

Ndu naati e nokkuuji kulle, endu yettina koreeji e hoddiibe bee kabaaru.

Alaa do ndu heddi, do ndu ñalli fof e nokku, been njaba.

Ndu hirnda faade nokku goddo, ndu yettina dumen kabaaru oo, been mbeltoo.

Noon noon tan, haa nokkuuji dii fof nandi tobbere jogornde yeewteede ndee.

Ñalawma nanngaado ina wadee batu oo,
e to hawrittee too fof anndaa.
Oon sahaa noon, tawi ko Bojel ina heddii
galle Fowru ina golloo.
Ndu arti, tawi Bojel heblii no haala kaa foti
yahrude haa faamee.
Fowru e Bojel njoodtodii, gooto fof reftanii
goddo oo ko gollii koo.
Kambe dido fof, ebe daminii maa batu
nguu yahru no haanirta nii.

Hankadi haa ñalawma faandii, ñiibi,
baroode, girji, baadi, lelli, kulle fof ngari.
Fowru e Bojel njabbii kulle dee,
de mbaɗanaa teddungal mawngal no feewi.
Bojel wi'i ndu ko anniyii safde koo dey,
so fasii tan uurat.
Garal majji hollirii ko jogori haaleede e
batu koo ina tiidi di.
Fowru wi'i : « Wadi noon ko tampere ndee
e kumpondiral ngal ina burti. »

Gooto e men kala, hankadi ina yidi heen
yaltude, sabu joote kiisde.

Nalawma oo yettii, kambe fof be kawri do
batetee doo, ebe mbeltii.

Bayrunoode yi'ondirde, ina calmondira,
na buucondira, naamnotira, wootere heen
kala ina weltii.

Haa huunde ndee juuti, Bojel wi'i :
« Banndiraabe, eden poti hankadi
fudfaade batu. »

Tan kulle mbi'i cel ndeyyi, gootel heen kala
hucciti e kaaloowo oo.

Bojel yetti konngol, salmini de, bismii, yetti
de e garal majje joodngal.

O wi'i : « Min noddiri on tan ko jam,
hannde oo, eden ndadaa.

Etee, duum ina beydi cadeele ngonka,
hay so tawii eden njogii finbe.

Eden ngondi e janngube haa heewi,
kono haa jooni won ko njakkira-den.

Duum ina jeyaa e sababuuji tampindi en,
caggal muñal fof ko weltaare.

Ina daminaa, so en njaltii e nguu batu,
tawat en njiitii peeje tuugnaade e karalle
kese dee.

Deen peeje noon, ko karalle ballitooje en
heen haa njaltina nafoore.

Duum ko e fannu jaawdo, laabtudo,
to bannge gannde e hiisa kala.

Sukaabe men janngoobe bee, ina mbaawi
heen yettude won e binndande jande.

Duum ina wallita be, e beydaade faamde
ko be njanngata koo.

‘Dee karalle kese, to bannge bamtaare
nokku, ede mbaawi addude heen safaara.

‘Doo noon, baade dum yettiima en,
ko hooynantenoo, so saamii yo hocce.

Yo taw, dum naftortee ko e sengo moyyo,
fof keba heen moyyere. »

Haa jooni dey, ko Bojel woni e anndinde be
ko soomii e majjum.

Caggal bure dee, o naatani nakkande
karalle kese dee, hol ko mbonnata.

O wi'i kulle dee : « Ngel doo bakanel ngel
nji'aton, ko ordinatoor wi'etee.
Bure kaalaade heen dee fof no mba'i
heewde, ina wadi heen nakkande.
Gede podde reenteede heen dee ina keewi,
haa teenti noon e sukaabe janngoobe bee.
Deen ngoni : *janngude peeje bonde,
kuccinooje e jamfa, e bonanndeeji goddi
badeteedi.*
E ndabba nafoowa tan, kala ko feewnata,
moyfina nguurndam, ina tawee heen.

Kono, ko selnata laawol, bonna ngonka ne,
ina e karalle kese hee.

Heddii, ko durnude miiyoo, e anndude ko
foti wadde e lappol nguurndam. »

Bojel yetti kulle dee fof, e kedtagol mumen,
doon o joofniri konngol.

De mbeltii, kelle pobbi, de mbi'i yo Ñiiwa
jaabto e inde majje.

Ba holliti Bojel, haala kaa nanaama,
faamaama, jabaama, sabu ko laawol dadal.

Widto e nder enternet

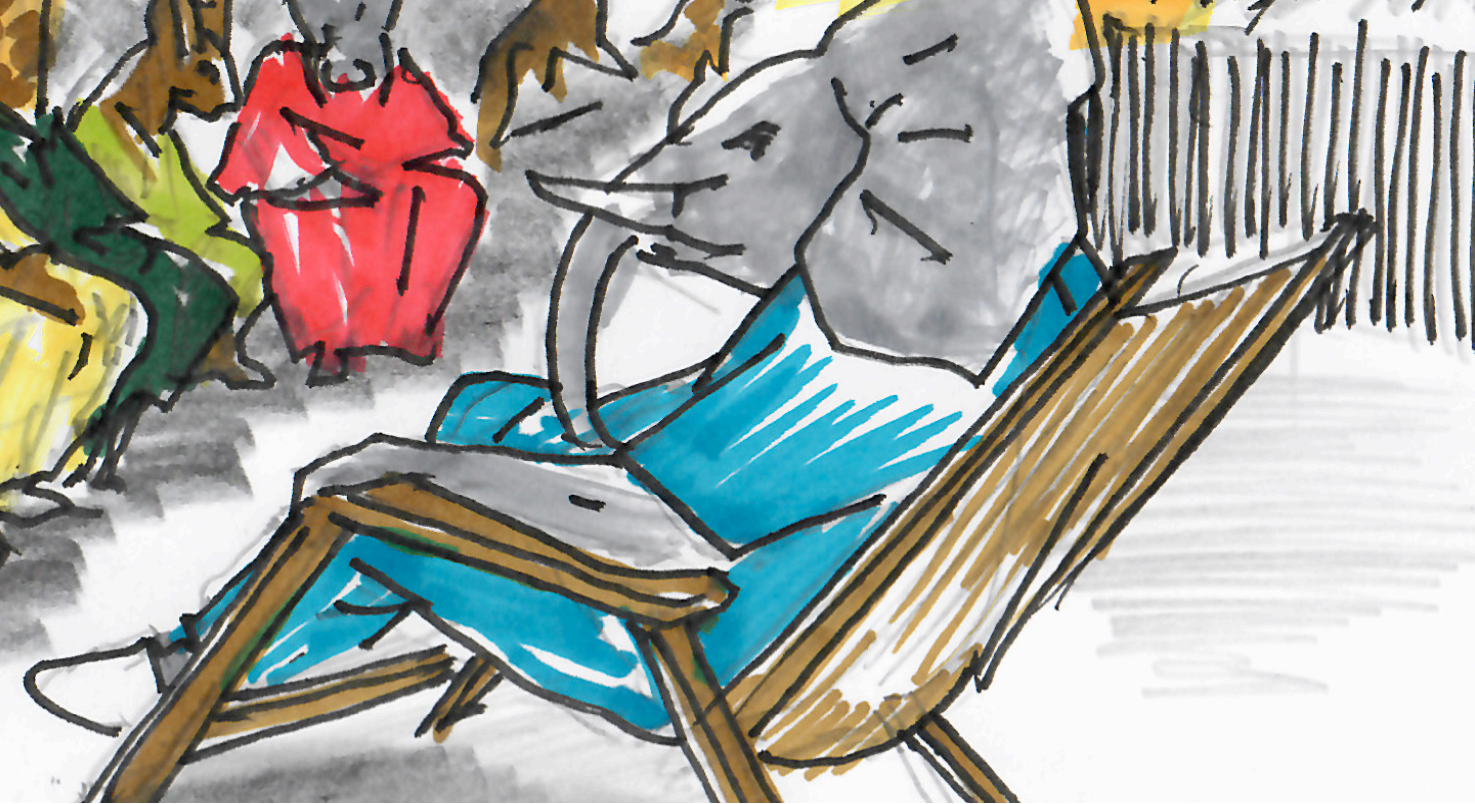
Meedii wadde sahaa gooto, wuro kulle ina wi'ee Ndobu, ko ngo mawngo sanne. Kono kulle kodde doon dee, ndonkii bambaade, haa teenti noon e ndema. Ko noon ne ngaynaaka e awo kulle dee fof ciforinoo. Duum ko ko duumii, wonii duubi keewdi no feewi, haa wontii ngaanumma. Ebe ndema no be ndemratnoo, kono alaa ko joomum'en coñata.

To bannge ngaynaaka too, hay so jawdi
ndii ina samori, kosam alaa.
Awo ngoo, ko noon wa'i, awoobe njaha
maayo gila subaka haa kikiide.
Hay mbaarudi hiraande galle, timmataa,
alaa noon ko haali yedde heen hoddiibe.
Wuro ngoo ko besngo, gure catiide dee ne
ko e maggo ndañatnoo.
Hebee heen gawri, kosam e mbaarudi,
ellee ko ngo jehre deen gure nii.

Wadde, cadeele dee ko ko kuubtidini,
yiilaade peeje yontii, hade burde doo.
Mawdo wuro ngoo, ko Ñiiwa, ba nodd
batu, ngam yidde yeewde peeje.
Hodbe e maggo bee fof, alaa keddiido,
ndenti do batirde wuro doo.
Nde wonnoo ngoya kaa ko ko hawridini,
ebe poti nanondirde ko yaawi.
Ñiiwa udditi batu, salmini, bismii, haali hol
ko saabii jodnde ndee.

Ba wi'i : « Gooto fof ina waawi addude
heen miijo haa damal dañee.

Hay gooto feere mum yawaaka,
yo won tan ko moyyi, ko rentinta.

Kala ko renti, nanondiri, heba semmbe no
habtorii cadeele de hawrata. »

Konngol arti e Mbaroodi : « Kañum ne,
caggal calminaali, ndi holliti, darnde alaa. »

Mbaroodi wi'i : « Haa buuba wodɗanii
keyɗudo, loritino-den ko e ndoolon men.

Jooni dūm nattii yonde, a remat ngesa,
coñaa tawa wuurataa ma hitaande.
Njogo-daa kolce noogaas tawa besdi buri
heewde, kono a birataa heen hiraande.
To bannge awo, wonaa tan lidɗi ngalaa,
kono hay maayo ustiima ndiyam.
Do dogee wadii, do huccee alaa, so tawii
dūm ummanaaka, gure pusat. »
Njambala yetti konngol, wi'i : « Kañum
hakkille mum nanngi ko yo anndube nodde.

‘Be kollitee, haawnaaki wooda peeje
dokkaade, walla laabi lelnaadi, haa dee
cadeele nduntoo. »

Lella ñaagii konngol wi’i : « Dum fof ina
moyyi kono yo sukaabe kebloye.

So ngartii, wonana en ngartam, tawa so en
cokloyii kadi en ndaartoytaa. »

Tan kulle banti : « Eey ina moyyi. »

Hebloyteebe cubaa : Cewngu, Jihir e,
Ngirja, Bojel.

‘Be nawaa wuro ina wi’ee Manga, sabu oon
nokku ina huutorii wiɗtooji.

Heblo ngoo jokki, sahaa kala, be njiilnee e saraaji wuro hee.

‘Be nji’a waylooji dīi, ebe naamnondira, mbele nokku maɓɓe maa wa’oy nii.

Nde heblo ngoo joofi, ñalaande yubbinaa, be tottaa kaayitaaji ceedtotoodi be mbaawii.

Weeti, be kooti wuro maɓɓe Ndobu, nde be njettii ndee, be njabbaa.

Jabbungal joodngal, kulle fof njalti, ina ngondi e weltaare mawnde no feewi.

‘Be ñalli galle mawɗo wuro, teddini be e
innde nokku oo fof.

‘Be pooftii balde, mawɗo wuro yeewtidi e
wallidiibe mum, ngam yubbinde pottital.
Ngaal kawral, ko wuro waddata e sukaabe
mum hebloyanoobe to Manga bee.

Ñalawma nanngaa, hay gure catiide dee
fof, kaalanaa yo tawtore dum.

Kala tan kaalanaado, wi’a kañum kay,
luutetaake dum so ina wuuri.

Ñalawma oo yettii, be kawriti, wuro heewi
hodbe, Ñiiwa jabbii be.

E innde wuro ngoo, o hooliri weltaare,
o bismii be.

Sukaabe hebloyanoobe bee ne, hono.

Cewngu, Jihre, Ngirja, Bojel, njettiima
batu nguu.

Mawdo wuro yetti konngol, wi'i : « Oo doo
ñalawma ko tesketeedo e ñalawmaaji hee.

Sabu cadeele guuraade dee ina muusi,
kono eden daminii, booyataa de cafroo.

Sukaabe men hebloyanoobe bee, ngartii, ebe
ngaddori ganndal ngal be njannginaa ngal.
So wa'ii no foti waade nii, dam nguurndam
wayloto, so eden njedaa. »

Kelle pobbi, batu nguu jirwi, yaakaare
moyfere arti e berde mabbe.

Ñiiwa wi'i : « Maa en ndokku konngol gooto
e nelaabe gure catiide dee.

Kañum'en ne, ko e wuro hee coodatnoo
nguura e gede godde. »

Oon fuddorii salminaango e njettoor
kuccudo e mawdo wuro e tawtoraabe.
« Oo jam gondo e laawol, yo yetto, tawra
en cellal e kisal.

Mo yidi maaybe ngarta fof, baayo buri,
minen hodbe e gure catiide.

Mo yidi ndañoon fof, ko minen buri dum
yidde, doo min ndawata.

So min njettiima, min tawa doo gawri,
maaro e ko yahdata heen.

Sewosewo, lidfi, teewu, nebam, e kala ko
nanndi heen, haa moyfa.

Duum holliri tan, gure catiide dee, njowitii
ko e wuro Ndobu ngoo.

Wadde kay, so cadeele naatii Ndobu,
ko minen ngadotoo dum tinde. »

Waali-wuro'en bee, mbeltii e haala makko
njoodka, peewka, tiidnoowa koddigal.

Hankadi noon fa'aa ko e hedtaade sukaabe
yahnoobe heblo to wuro Manga.

Batu fof ummii darii, ina fobbana bee sukaabe : Cewngu, Jihre, Ngirja, Bojel. Ko kambe keblanoo, e ganndal widto e nder enternet ngam bamtaare nokku. Ko Jihre adii totteede konngol, yo haal, nde salmini batu nguu. Widto mayre, yahri ko to bannge ndema, nde holliti : « Won no ndemratno-dén. Oon fannu ndema bonaano, sabu ina dañetenoo e makka gawri, ñebbe, podde, ekn.

‘Besnguuji nguura heen, soklaaji e gede
renndo fof mbaḍee, jukkere endam e diine.
E oo ḍoo sahaa, ko heewi heen nattii, won e
majjum ko enen.

Bannge godḍo oo, ko waylowaylo weeyo,
to ndema jeeri e to waalo.

Ina teskaa ndunngu nguu no wa’ata
famdude ndiyam, so jabbaama heewaani
soñeede.

To waalo too ne, e oo sahaa pale naatdataa
saka kollalle ndemee.

Wadde, hol to dogantee ? Ko to widtooji
e peeje, gannde ndema.

Duum doon, ina waawi yiiteede e ko wi'etee
enternet koo, ina wallita.

No ndiyam njakkirta nii, won aawdi ngoodndi
so ndi aawaama, maa soñe.

E balde dabbe, no ndiyam waawi fotde fof,
yalti ko e widtooji.

Haa teeni noon e gawri, maaro, layanteeri,
ledde ñaameteede, e ko nanndi heen. »

Jihre joofni haala mum, Bojel yetti konngol,
salmiini, naati e fannu mum.

O holliti wiɗto to bannge ngaynaaka,
ina wi'ee na'i nattii heewde kosam.
Won birooji hannde oo, ko buri liiteruuji
sappo, subaka e kikiide fof.
To awo, ko Cewngu wiɗtunoo, haali,
ganndal nehgol liɗɗi haa di ñaamna.
Di mbaɗantee ko wiiduru, wadee ndiyam,
di mbaɗee heen haa di mawna.
Ngirja ko e taariindi heblaa, ba reentini ko
feyyere heewnde bonnata koo.

Portaabal Boy

Rawaandu yahi ñalnde to sehil mum Boy,
tawi noon ko ɓe wayrondirɓe.

Ɗuum addi kumpa mawka hakkunde
maɓɓe, nde wonnoo cehilaagal ngal ko
ɓooyngal.

Etee, ɓe tawri ɗum ko jinnaabe maɓɓe
ɗiɗo, nguuri haa maayi, ceertaani.

Kamɓe ne, ko heen ɓe njidi mahaade haa
ɗo nguurndam maɓɓe haadi.

Ɗuum kadi, ko noon ɓe ndontiri ɗum e
juude jibinɓe ɓe ɓee.

Ko hono noon be njidiri sukaabe mabbe bee ne ndontira cehilaagal ngal.

Baade be koddaani, ebe njidi jokkondiral duumingal wona hakkunde besnguuji mabbe. Alaa e sago, wooda ko tabitini ndeen yidde haa dum waawa laataade.

Rawaandu wi'i : « Boyi, ko men koo, nattii hay wonde cehilaagal, wontii endam.

Wadde, kala ko ina ñiibna dum, maa mi daro heen haa dañee.

Tawde ko miin hodi wuro, haawnaaki mi
yiitana dum feere hankadi. »

Boy wi'i gaa ga woni, won ko soklata,
kono kam arataa wuro.

Moyƴata ko tawa omo dañā yiide
Rawaandu, mbele oon haaju ina humtoo.
Ko goonga, sabu won ko heewi ɲakkirde on
gaa, tawa ina wuro.

Ko wa'i no murotoode, jaabe, heen sahaa,
ellee ndiyam ne ina ɲakka.

Doon tan Boyi, moosi, yiili hoore, wi'i :

« Ah, Rawaandu siftinii kam.

Konngi di keewnoo-mi nande e taani am,
ko booyi no feewi. »

Rawaandu yeewi Boyi, wi'i : « Holi diin e
majji kadi, laare giyi am. »

- Taani am wi'i : « *Muusi dum ko do
mucceteede ngoni doo, ndiyam alaa doon.
Do ndiyam dam woni doo, mucceeteede
dee ngalaa doon, duum ina aanni. »*

Boy jokki : « Ina wada sahaa, mucceede e ndiyam burata weebde ko wuro. »

Rawaandu wi'i : « Hankadi nani hiira, faati ko wuro, etee ina woddi. »

Boy wi'i : « Rawaandu, jooni noon, mande ngartataa gaa ? »

Ndu wi'i : « Booyataa. »

Di mbaynondiri, Rawaandu hooti wuro, yettii toon kikiide kiirɗo, naange ina muta. Haa woni lewru, Rawaandu noon, sahaa kala ina yahndoo e wuro hee.

Wadi subaka gooto, endu yahndoo faade
jehre wuro, woodi mo ndu hawri.
Oon ina takki sammeere junngo mum e
hakkille, ina haalda e hoore mum.
Ndu dartii, endu yeewa, ndu mijii, oo kam
mbele ina yoyi ?
Nde oon gasni haalde tan, ndu yi'i oon ina
tami huunde famarde.
Kono ndu anndaa, hol ko dum woni, doon
tan haa goddo yettii.

Omo wi'a dūm, ko Hammadi kaaldat-mi
jooni, omo salmine.
Godḏo oo wi'i : « Haa jooni ko Dewa-Joldo
tan o woni walla ? »
Doon Rawaandu anndi, won mo o
haaldatnoo, miijo ruttii to Boy.
Ndu faami, so ndu hebii dūm, jooni kumpa
iwa hakkunde sehilaabe wodḏondirbe.
Dum wonti ngoy'a mayru, tawi ndu nanii,
wi'etee ko noddirgel walla portaabal.

Tiidiino, muusiino, kono ndu wattini dañde
difi, kayru noddirgel, sehil mayru noddirgel.
Ndu woowi dum no feewi haa ndu anndi
heen ko heewi.

Doon, ndu felliti ruttaade to sehil mayru,
endu wondi e weltaare mawnde.

Nde ndu yettii, tawi endu
addanoriBoyimucceteede e noddirgel mum.
Be calmondiri haa sadi joofi, be naamnondiri,
cadeele guuraade hannde dee.

Boy wi'i : « A wadii ko mbiinoo-ɗaa koo, mi weltiima heen. »

Rawaandu hebbitii wi'i, cehilaagal mabbe ngal, yidaa bonira to bannge mum too.

Ndu habbiti saawdu, e yeesoBoyitan, ɗaabi hunuko haawaa, futtini gite.

Rawaandu itti mucceteede, fawi e juude Boy, rutti junngo e saawdu.

Ndu tottiBoyiportaabal, tanBoyiwi'i :
« Mucceteede ɗee dey, mido anndi.

Kono, ko heddii koo mi anndaa ! »

Rawaandu wi'i : « Boyi dūm ko ko noddirtee.
Faam noon hankadi, kumpa hakkunde men
gasii ! ina hedii kaa haala.

Kala dō gooto e maɓɓe woni e nokkuuji
hee, maa ɓe nanondir.

Rawaandu wi'i : « Hannde oo, neddō fof
ina foti jogaade noddirgel.

Wonaa tan noddude ndee, kono engel
waawi naftoreede e fannuuji keewɗi. »

Boy fawi junngu e hunuko, beydii
haaweede dee gede no kaaldetee nii.
Rawaandu ina jokki limtande Boyi nafoore
nde portaabal waawi addande dum.
« Eden mbaawi kadi nuldorde heen konngi
dabbi binndaadi walla kedteteedi gittooji
kumpa.

Won e majji, ina mbaawi yettude e neldude
nate laabtude cer.

Ada waawi heen neldude e neldireede
kaalisaaji ne, tawa cadeele ngalaa.

Ina heen yettooji haala e jimɗi, piila lefol
nate baawngol innireede natol.
Sukaabe janngoobe bee e ko'e mumen ina
nganndi nafooje portaabal ina keewi.
Portaabal noon ina waawi wallitde no
feewi, so huutororaama no moyƴirta nii. »
Hankadi kam Boyi anndii, haajuuji mum
keewɗi maa cafroro e ngel noddirgel.
Ellee ko kañum waɗanaa ngel noddirgel e
nder ndee ladde yeewnde.

No nde wa'i yaajde nii, so hebii dūm,
moyfat e mum.

Ko fartanje mawdo no feewi, sabu o dañii
yaakaare wuurdude no newii.

Boy wi'i ko hakkunde mum e Rawaandu
koo, wonaa tan cehilaagal.

Ko endam, o nanngiri hannde Rawaandu,
ko bidɗo yumma tigi rigi.

O waawataa wostondirde mo e hay gooto
e aduna, e nguurndam makko.

Rawaandu jokki haala mum, ndu yetti tawo
Boyi e konngudi mum moyyi.

Ndu holliti kadi huunde wodnde fotnde
reenteede, portaabal yo huutorore
e peewal.

Haa teeni noon, to sengo huutortoobe
portaabal to bannge jamfa kaalisaaji.

Janngoobe gila e dufe mawde, haa e
tokoose fof, ebe poti reentaade.

Sabu dum bonnanii sukaabe heewbe jande
mumen, haa won heen nii sokaabe.

Won ño ñum renndini yimbe, tayi
endameeje, bonni dewle ; teeylo-ñen
e majjum.

Boy wi'i : « Portaabal arii, etee ko ko jogori
yaajde e nokku hee. »

Boy ina yidnoo ñii haalaluuji moyyi
kaalaadi e ndee nafoore, hoddiibe nana
heen.

Maa ñum wallit renndo ngoo, annda bure
e ñakkande gonde e noddirgel.

Tan Rawaandu jabi ngoon miijo, ñe pooftii,
Boyi neli sukaabe mum.

O wi'i : « Yo hoddiibe wonbe e nokku bee
fof, nootoyo to galle mum. »

'Been ne leeltinaani, doon e doon tawi
galle heewii sukaabe e mawbe.

Boy hollondiri be e Rawaandu,
be calmondiri e mayru, be mbismii ndu.

Ndu reftanii be ko ndu yeewtidnoo e Boyi
fof, hoddiibe paami, mbeltii.

Boy yetti Rawaandu, o manti mo, o jaarni
hoddiibe makko, batu fusi.

Ce livret décodable gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN